

REPUBLIKA HRVATSKA
VRHOVNI SUD REPUBLIKE HRVATSKE
Z A G R E B

Broj: I Kž 865/01-3

U I M E R E P U B L I K E H R V A T S K E
P R E S U D A

Vrhovni sud Republike Hrvatske u Zagrebu, u vijeću sastavljenom od sudaca Vrhovnog suda Vesne Vrbetić, kao predsjednice vijeća, te Milivoja Mikora, Damira Kosa, Senke Klarić-Baranović i Hajrije Novoselec, kao članova vijeća, uz učestvovanje višeg sudskog savjetnika Vojimira Katića, kao zapisničara, u kaznenom predmetu protiv opt. S. Ž. i dr., zbog kaznenog djela iz čl. 119. OKZRH, odlučujući o žalbi odvjetnika D. M. iz O., kao branitelja optuženika S. Ž., M. M. i Z. S., podnesenoj protiv presude Županijskog suda u Osijeku od 06. srpnja 2001. broj K-104/94-123, saslušavši zamjenika Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske Tomislava Dujmića, u sjednici održanoj dana 14. siječnja 2004. godine,

p r e s u d i o j e :

Odbija se žalba branitelja optuženika S. Ž., M. M. i Z. S. kao neosnovana, te se prvostupanjska presuda u pobijanom osuđujućem dijelu potvrđuje, a u preostalom nepobijanom osuđujućem i oslobađajućem dijelu ostaje neizmijenjena.

Obrazloženje

Županijski sud u Osijeku je presudom od 06. srpnja 2001. broj K-104/94-123 optužnike S. Ž., M. M., Z. S. i S. R., nakon postupka provedenog u odsutnosti ovih optuženika, proglasio krivim zbog počinjenja kaznenog djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava – genocidom iz čl. 119. OKZRH, te ih temeljem istog zakonskog propisa osudio i to: opt. S. Ž. na kaznu zatvora u trajanju od 10 godina, opt. M. M. na kaznu zatvora u trajanju od 5 godina, opt. Z. S. na kaznu zatvora u trajanju od 5 godina i opt. S. R. na kaznu zatvora u trajanju od 12 godina. Ove optuženike je po čl. 90. st. 1. u vezi čl. 87. st. 2. toč. 1., 6. i 7. Zakona o krivičnom postupku (pročišćeni tekst, "Narodne novine broj 34/1993) obavezao nadoknaditi troškove kaznenog postupka i to: opt. Ž., opt. S., opt. M. i opt. R. solidarno na iznos od 180,00 kn, te paušalne svote u iznosu od po 2.000,00 kn svaki, te za branitelja po službenoj dužnosti optuženike Ž., M. i S. solidarno na iznos od 6.893,00 kn, a opt. R. na iznos od 6.771,00 kn. Naprotiv, po čl. 339. toč. 3. Zakona o krivičnom postupku protiv opt. L. M. i opt. R. B., nakon provedenog postupka u njihovoj nazočnosti, te opt. R. K., opt. R. K. i opt. V. S., nakon postupka provedenog u njihovoj odsutnosti, odbio je optužbu da

bi počinili kazneno djelo protiv čovječnosti i međunarodnog prava – genocidom iz čl. 119. OKZRH. Po čl. 99. st. 1. Zakona o krivičnom postupku odlučio je da troškovi kaznenog postupka iz čl. 87. st. 2. toč. 1.-5. tog Zakona, te nužni izdaci ovdje navedenih optuženika, kao i izdaci i nagrade njihovim branitelja padaju na teret proračunskih sredstava suda.

Protiv ove prvostupanjske presude žalbu je podnio branitelj optuženika S. Ž., M. M. i Z. S., odvjetnik D. M. iz O. i to zbog povrede kaznenog zakona, zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i zbog odluke o kazni, očito protiv onog dijela te presude u kojem su ovi optuženici proglašeni krivim i osuđeni na kazne zatvora, s prijedlogom da se u tom dijelu prvostupanjska presuda preinači tako da se ova trojica optuženika oslobode od optužbe, odnosno da im se izreknu blaže kazne, ili da se u tom dijelu predmet vrati prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, kao drugostupanjski sud je po čl. 373. st. 1. i 2. Zakona o kaznenom postupku ("Narodne novine" broj 110/97, 27/98, 58/99, 112/99 i 58/02, u nastavku: ZKP) dostavio spise Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske na dužno razgledanje i državnog odvjetnika obavijestio o sjednici vijeća ovog suda.

Državno odvjetništvo Republike Hrvatske vratilo je spise drugostupanjskom sudu uz podnesak od 01. veljače 2002. broj KŽ-DO-87/2002, s prijedlogom da se žalba branitelja optuženika odbije kao neosnovana i prvostupanjska presuda u pobijanom dijelu potvrdi, pri čemu je ustrajao i na sjednici vijeća drugostupanjskog suda nazočan zamjenik Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske Tomislav Dujmić.

Žalba branitelja optuženika S. Ž., M. M. i Z. S. nije osnovana.

Drugostupanjski sud je prvostupanjsku presudu u njenom osuđujućem dijelu ispitao po čl. 379. st. 1. toč. 1. i 2. ZKP i to iz osnova iz kojih je žalbom pobijana, kao i po službenoj dužnosti, pri čemu nije našao da bi bile ostvarene one povrede odredaba kaznenog postupka koje su navedene u odredbi toč. 1. navedenog stavka i članka ovog Zakona, a niti da bi bila ostvarena povreda kaznenog zakona na štetu ove trojice optuženika, žalitelja. Pri tome, također prvostupanjsku presudu ispitujući po službenoj dužnosti po čl. 383. ZKP i u odnosu na opt. S. R. nije našao da postoje oni razlozi u korist optuženika koji su podnijeli žalbe, a koji bi slijedom ovog propisa bili od koristi i za potonje navedenog optuženika koji nije podnosio žalbu.

Drugostupanjski sud prihvaća valjanim utvrđeno činjenično stanje u pobijanoj presudi, nalazeći da je u dovoljnoj mjeri pouzdano utvrđeno postojanje odlučnih činjenica i to na temelju onih činjenica i dokaza koji su izneseni na glavnoj raspravi, a koji su po prvostupanjskom sudu bili savjesno ocijenjeni i to svaki dokaz pojedinačno, također i u vezi s ostalim dokazima, iz čega je i uslijedio valjani zaključak o njihovom postojanju, sve sukladno odredbi iz čl. 337. Zakona o krivičnom postupku. U obrazloženju pobijane presude određeno je i potpuno izloženo koje činjenice i iz kojih razloga su uzete kao dokazane, odnosno nedokazane, dana je ocjena vjerodostojnosti proturječnih dokaza, razloženo je zbog čega nisu uvaženi pojedini prijedlozi stranaka, te kojim se razlozima prvostupanjski sud rukovodio pri rješavanju pravnih pitanja, a također i pri utvrđivanju postoji li kazneno djelo i kaznena odgovornost optuženika. Također je obrazloženo koje je okolnosti taj sud uzeo u obzir pri

odmjeravanju kazne optuženicima, što je sve bilo sukladno odredbi čl. 347. st. 7. te st. 8. Zakona o krivičnom postupku.

Branitelj navedene trojice optuženika žalbenim navodima i razlozima nije uspio osporiti pravilnost i zakonitost prvostupanjske presude u pobijanom dijelu.

Naime, žalitelj ne razvrstava svoje navode prema žalbenim osnovama povrede kaznenog zakona, odnosno pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, nego istovremeno prigovara i to: glede opt. S. Ž. da je prvostupanjski sud pogrešno utvrdio postojanje odlučne činjenice namjere (umišljaja) na počinjenje kaznenog djela genocida iz čl. 119. OKZRH i to u njenoj svjesnoj i voljnoj sastavnici, a otuda da je na posredan način povrijedio kazneni zakon na njegovu štetu, što da proizlazi iz okolnosti da su opisana preseljenja Hrvata i Mađara na slobodni teritorij Republike Hrvatske bila usmjerena prema njihovoj sigurnosti, obzirom da je postojala i dokazana opasnost za njih od strane paravojsnih formacija, dok glede optuženika M. M. i Z. S. prigovara da je prvostupanjski sud pogrešno utvrdio postojanje odlučne činjenice uzročne veze između njihovih propusta da spriječe takva preseljenja i posljedica koje su uslijed toga nastale, dakle i ovdje prigovara da je kazneni zakon na njihovu štetu povrijeđen na posredan način, obzirom da je primijenjen na pogrešno utvrđeno činjenično stanje.

Nadalje, žalitelj glede opt. S. Ž. prigovara da je kazneni zakon povrijeđen na njegovu štetu zbog toga što su prema čl. 17. Dopunskog protokola uz Ženevske konvencije o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba od 12. kolovoza 1949. (Protokol II iz 1997.) dozvoljena raseljavanja iz zone ratnih sukoba, ako je to radi sigurnosti civilnog stanovništva, dok glede opt. M. M. i opt. Z. S., osim toga još prigovara da je kazneni zakon povrijeđen na njihovu štetu zato jer da se kazneno djelo genocida iz čl. 119. OKZRH ne može počiniti propuštanjem dužnih radnji.

Iz takovih žalbenih navoda proizlazi da žalitelj ne pobija valjanost utvrđenja ostalih odlučnih činjenica koje su navedene u izreci prvostupanjske presude, a koje se odnose na objektivni učin djela, a to su činjenice da je djelo počinjeno u razdoblju od 15.-18. veljače 1992. i to na dijelu privremeno okupiranog teritorija Republike Hrvatske, u izreci točno naznačenim mjestima i da je, između ostalih, opt. S. Ž., kao pripadnik odjeljenja Milicije "SAO Krajine" u K., s više neidentificiranih pripadnika paravojsnih srpskih postrojbi po dogovoru i zajednički, a u sklopu općeg plana tzv. etničkog čišćenja na privremeno okupiranom teritoriju Republike Hrvatske i priključenja ovoga tzv. "Velikoj Srbiji", prema kojem su pripadnici hrvatskog i drugih nesrpskih naroda zlostavljani i protjerivani iz svojih domova, sve s ciljem da se na tom prostoru onemogući daljnji život Hrvata i drugih nesrpskih naroda, nakon što je opt. S. R. donio odluku koje će osobe biti protjerane i izdao rješenje o pritvaranju, te dana 15. i 17. veljače 1992. organizirao istjerivanje Hrvata i Mađara ih njihovih domova u Š. i K., zatvaranje iste u podrum kuće V. S. u K., što su učinili neidentificirani pripadnici srpskih paravojsnih postrojbi (tzv. "šešeljevci" i "arkanovci"), a upravo kojima se pridružio opt. S. Ž., na dane 18. veljače 1992., u izreci prvostupanjske presude točno navedene 23 osobe, uz prijetnju oružjem neidentificirani pripadnici navedenih srpskih paravojsnih postrojbi ukrcali u kamion i odvezli kroz E. do P. D., a nakon toga su ovi cestom koja je bila minirana, još uvijek pod prijetnjom oružja, dospjeli na slobodni teritorij RH, u H., dok su opt. M. M., komandant štaba tzv. Teritorijalne obrane Š. i opt. Z. S., komandant štaba

tzv. Teritorijalne obrane K., kao najviši vojni i civilni organi vlasti u tim mjestima, iako da su znali za namjeravano protjerivanje, propustili ovo spriječiti.

Drugostupanjski sud najprije otklanja osnovanost žalbenih navoda kojima se prvostupanjska presuda pobija zbog povrede kaznenog zakona na posredan način, jer da je kazneni zakon povrijeđen zbog toga što je primijenjen na pogrešno ili nepotpuno utvrđeno činjenično stanje i to zato jer odredba čl. 368. ZKP ne predviđa ovakovu povredu kaznenog zakona, pa se tu ne radi o žalbenom osnovu iz čl. 366. toč. 2. ZKP, nego o žalbenom osnovu iz čl. 366. toč. 3. tog Zakona, dakle o žalbenom osnovu kojim se prvostupanjska presuda pobija zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, ali ni u tom smislu žalitelj nije uspio pobijanu presudu osporiti.

Proizvoljno se i izvan sadržaja izvedenih dokaza, te utvrđenih odlučnih i drugih dokazno važnih činjenica žalitelj poziva na odredbu čl. 17. Dopunskog protokola uz Ženevske konvencije od 12. kolovoza 1949. o zaštiti žrtava rata nemeđunarodnih oružanih sukoba (Protokol II), obzirom da je tu postavljena zabrana premještanja civilnog stanovništva iz razloga u vezi sa sukobom, ako to ne zahtijevaju razlozi sigurnosti tog stanovništva ili imperativni vojni razlozi, a u slučaju kada se premještanje mora izvršiti, postavljena je dužnost da se poduzmu mjere kako bi to stanovništvo moglo biti prihvaćeno pod zadovoljavajućim uvjetima smještaja, higijene i zaštite zdravlja, sigurnosti i prehrane, a posebno je u st. 2. tog članka postavljena zabrana da civili ne smiju biti prisiljeni napustiti svoj teritorij iz razloga koji su u vezi sa sukobom. Utvrđeno činjenično stanje pokazuje da su preseljavani pripadnici hrvatskog i mađarskog naroda, dakle ne i srpskog, a to je bilo upravo u vezi utvrđenog općeg plana tzv. etničkog čišćenja na privremeno okupiranom teritoriju Republike Hrvatske i priključenja tog teritorija tzv. "Velikoj Srbiji". Dakle, žalitelj polazi od drugačijeg viđenja odlučnih činjenica od onih kako su one utvrđene u pobijanoj presudi.

Neosnovano žalitelj također prigovara i da je kazneni zakon povrijeđen na štetu optuženika M. M. i Z. S., jer da se kazneno djelo genocida iz čl. 119. OKZRH ne može počiniti propuštanjem. Naime, i odredba čl. 119. OKZRH o kaznenom djelu genocida spada u Glavu XV. tog Zakona, dakle među kaznena djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava, pa zbog toga u svojoj suštini ima blanketni karakter zato jer se naslanja na međunarodno pravo, pa tako i na Rezoluciju o zločinu genocida Opće skupštine UN od 11. prosinca 1946., te Konvenciju o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida od 09. prosinca 1948. U ovoj Konvenciji predviđeno je u čl. 3. da će kažnjiva biti djela genocida, zavjere da se izvrši genocid, neposredno i javno poticanje da se izvrši genocid, pokušaj da se izvrši genocid i suučesništva u genocidu, a po čl. 4. te Konvencije predviđeno je da će se kazniti one osobe koje su nabrojana djela izvršile bez obzira na to da li su čelnici, funkcioneri ili obični pojedinci. U odredbi čl. 119. te čl. 20.-24. OKZRH preuzete su, nakon ratifikacije tih međunarodnih pravnih dokumenata i uklopljene u odredbe domaćeg kaznenog zakonodavstva, također i prethodno spomenute zabrane u ponašanju pojedinaca. U odredbi čl. 20. OKZRH propisano je da se suizvršilaštvom smatraju slučajevi kada više osoba zajednički počinu kazneno djelo i to sudjelovanjem u radnji izvršenja, ali i na drugi način. Pri tome taj drugi način podrazumijeva da se bez njega zajedničko djelo tako ne bi moglo izvršiti. U ovom predmetu nesporno je utvrđeno, što žalitelj niti ne osporava, da je postojao, u izreci pobijane presude opisani, plan etničkog čišćenja, da je lokalna Milicija tzv. "SAO Krajine" odredila koje će osobe biti protjerane, a da su protjerivanje vršili neidentificirani pripadnici paravojnih postrojbi, kojima se pridružio opt. S. Ž., kao i da su optuženici M. M. i Z. S., svaki u svom

mjestu, bili komandanti štaba tzv. teritorijalnih obrana, dakle "via facti" najviši lokalni vojni i civilni organi vlasti, bez obzira što to nije bilo uklopljeno u pravni sustav Republike Hrvatske, pa su kao takovi po logici stvari imali ovlasti i dužnosti upravljanja milicijom, a također i paravojnim postrojbama na njihovom teritoriju. Propuštanjem njihove kontrole, a uz znanja o postojanju spomenutog plana čišćenja i njegove svrhe, nedvojbeno su u dovoljno bitnoj mjeri učestvovali u realizaciji takvog plana, te time ostvarili sva potrebna objektivna i subjektivna obilježja kaznenog djela genocida iz čl. 119. OKZRH. I po ocjeni drugostupanjskog suda, opisane radnje pojedinih optuženika, a u objašnjenom smislu i propusti nekih od njih, obzirom na cilj da se na rečenom prostoru onemogući daljnji život Hrvata i drugih nesrpskih naroda, sadržani su u okvirima pojma genocida, kako je on opisan u čl. 119. OKZRH s osloncem u čl. 2. Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida od 09. prosinca 1948. i to zato jer genocid uključuje ne samo djela mučenja i psihičkog, odnosno fizičkog zlostavljanja, nego i drugih neljudskih ponižavajućih ponašanja, a u ovo svakako spada i progonjenje. Pri svemu tome nije od značaja da li se za djelo genocida optužilo i u kaznenom postupku sudilo za sve suučesnike u takvom djelu.

Zbog navedenih razloga žalba zbog povrede kaznenog zakona na štetu optuženika nije osnovana.

Žalba nije osnovana niti zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja.

Žalitelj po ovom osnovu prvostupanjsku presudu pobija zapravo samo zbog pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja, a ne i zbog nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, i to zato jer ne ukazuje na one odlučne činjenice koje prvostupanjski sud nije utvrđivao, niti radi njihovog utvrđivanja nudi nove dokaze, već, naprotiv, tu presudu pobija samo zbog pogrešno izvedenih zaključaka iz provedenih dokaza o postojanju odlučnih činjenica.

Naime, u kaznenim postupcima, u kojima se sudi u odsutnosti optuženika, dopustivo je o odlučnoj činjenici subjektivnog odnosa počinitelja prema djelu zaključivati posredno i to iz utvrđenih odlučnih činjenica koje predstavljaju objektivni učin djela, te ostalih dokazno važnih činjenica i okolnosti.

Logičan je zaključak prvostupanjskog suda da je kod opt. S. Ž. postojala svijest o postojanju u izreci opisanog plana etničkog čišćenja s ciljem da na ovom prostoru bude onemogućen daljnji život Hrvata i drugih nesrpskih naroda, a to proizlazi također i iz okolnosti što žalitelj prvostupanjsku presudu nije pobijao zbog toga što je sud uzeo takav plan kao notornu činjenicu, a notorno je ono što je svima poznato, te još i zato jer je optuženik L. M., koji je oslobođen od optužbe, iskazao da je prethodno bio komandir odjeljenja milicije tzv. "SAO Krajine" u mjestu K., te da nije pristao osnivati logore za Hrvate i Mađare, nakon čega je bio uhićen na tjedan dana, smijenjen s položaja i nastavio u istoj miliciji raditi kao daktilograf, kao i da je opt. S. Ž. sve ovo znao. Nadalje, da se nije radilo o preseljavanju, u izreci navedenih osoba hrvatske i mađarske nacionalnosti radi njihove sigurnosti iz zone ratnih sukoba, proizlazi iz toga što nisu preseljavani svi civili i zato jer onima koji su preseljavani nisu bili osigurani bar minimalni uvjeti puta i smještaja na drugo mjesto, već naprotiv, oni su preseljavani pod prijetnjom oružja kroz područje koje je bilo minirano. Iz takovih utvrđenja činjenica i okolnosti potpuno je logičan zaključak prvostupanjskog suda da je opt. S. Ž. postupao, ne samo svjesno, nego i voljno da se u izreci prvostupanjske presude opisane radnje koje sadrže obilježja djela genocida i izvrše.

Žalitelj nije u pravu ni kada glede opt. M. M. i opt. Z. S. prigovara utvrđenju pobijane presude da je između njihovih propusta i u izreci ove presude opisanih posljedica postojala uzročna veza. Već je iz iskaza optuženika L. M., koji je oslobođen od optužbe za počinjenje ovog djela, a kako je već naprijed spomenuto, on je iskazao da se kao komandir odjeljenja milicije tzv. "SAO Krajine" u K. usprotivio osnivanju logora za pripadnike hrvatske i mađarske nacionalnosti, bilo jasno da je postojala mogućnost pojedinaca da se isključe iz aktivnosti na ostvarenju spomenutog plana etničkog čišćenja i radi ostvarenja rečenog cilja, a ovo bez ozbiljnijih posljedica koje bi inače, da su postojale, dovodile do isključenja protupravnosti djela. Unatoč tome optuženici M. M. i Z. S. nisu poduzimali ništa da bi paravojne postrojbe i miliciju tzv. "SAO Krajine" stavili pod kontrolu i spriječili u ostvarenju ovog genocidnog plana, za koji su također i ova dvojica, iz onih istih razloga koji su navedeni glede opt. S. Ž. znali, a niti postojanje takvog plana u žalbi ne osporavaju. Iz njihovog pasivnog držanja u datim prilikama potpuno je logičan zaključak da su imali svijest o djelu i volju da se djelo izvrši. Zato je pravilna ocjena prvostupanjskog suda da su oni suizvršitelji predmetnog kaznenog djela.

Zbog navedenih razloga drugostupanjski sud ne nalazi da je u prvostupanjskoj presudi u smislu čl. 369. st. 2. i 3. ZKP činjenično stanje pogrešno ili nepotpuno utvrđeno.

Žalitelj neosnovano prvostupanjsku presudu pobija i zbog odluke o kazni, smatrajući da su one prestroge zbog protoka vremena, odsutnosti težih posljedica, te u odnosu na opt. S. Ž. zbog ranije neosuđivanosti, kao i zbog blažeg stupnja ugrožavanja zaštićenog dobra, obzirom na radnju izvršenja i njihovu sporednu, pomagačku ulogu u izvršenju djela, a u odnosu na opt. M. M. i opt. Z. S. da je precijenjena otegotna okolnost što su oni ranije osuđivani za slična kaznena djela. Žalitelj pri tome priziva primjenu odredbe čl. 38. i 39. OKZRH i izricanje kazne ispod posebnog zakonskog minimuma.

Suprotno stajalištu žalitelja, drugostupanjski sud u cijelosti prihvaća obrazloženje iz pobijane presude koje je dato radi opravdanja izrečene odluke o kaznama, a ovo zato jer su utvrđene sve one odlučne činjenice koje utječu prema odredbi čl. 37. OKZRH na odabir i odmjeru kazne, one su pravilno razvrstane i vrednovane pa zbog toga i ovaj sud smatra da će se svrha kažnjavanja unutar opće svrhe kaznenih sankcija po čl. 31. u vezi čl. 5. st. 2. OKZRH ostvariti upravo kaznama zatvora i to opt. S. Ž. kazna zatvora u trajanju od 10 godina, a opt. M. M. i opt. Z. S. kaznama zatvora u trajanju od 5 godina. Pri tome je za naglasiti da je opt. S. Ž. izrečena kazna zatvora bliže k posebnom minimumu, nego k posebnom maksimumu za ovo kazneno djelo, a opt. M. M. i opt. Z. S. izrečena je kazna u visini posebnog minimuma kazne za ovo kazneno djelo. Drugostupanjski sud, obzirom na utvrđene okolnosti, ne nalazi da bi postojali opravdani razlozi za primjenu odredbe čl. 38. OKZRH o ublažavanju kazne.

Zbog toga drugostupanjski sud ne smatra osnovanom niti žalbu zbog odluke o kazni.

Slijedom navedenih razloga drugostupanjski sud je odlučio kao u izreci (čl. 387. ZKP).

U Zagrebu, 14. siječnja 2004. godine

Zapisničar:
Vojimir Katić, v. r.

Predsjednik vijeća:
Vesna Vrbetić, v. r.